บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

จากการที่ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีรายได้ที่สามารถเลี้ยงชีพได้ โดยอาศัยศักยภาพและความสามารถในท้องถิ่น รวมกลุ่มกันจัดตั้งธุรกิจชุมชน เพื่อช่วยให้เกิดการจ้างงาน สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ ลดปัญหาการว่างงาน การเคลื่อนย้ายและอพยพของแรงงาน และนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ การรวมกลุ่มกันทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาคนในด้านต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นการลดปัญหาสังคมได้อีกทางหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ในการประกอบธุรกิจชุมชน ต้องอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้การรวมกลุ่มของชุมชนเพื่อการผลิตสินค้าออกมาจำหน่าย ต้องปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้ง ต้องมีการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ และเข้มแข็ง จึงจะสามารถแข่งขันและนำพากลุ่มให้อยู่รอดต่อไป

การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน โดยมุ่งเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชนสามารถทำได้ด้วยการส่งเสริมการรวมกลุ่มกัน ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ พัฒนาเครือข่าย ภายใต้ทรัพยากรและภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยน้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ทำให้ชุมชนสามารถสามารถพึ่งตนเองและสร้างภูมิคุ้มกันในการเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย รวมทั้ง การนำความรู้ในการประกอบธุรกิจ ทางด้านการบริหารจัดการ การตลาด การผลิต และการเงินมาประยุกต์ใช้ ทั้งนี้ เพื่อที่จะสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต ขจัดความยากจน และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

การทอผ้าฝ้ายและแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายเป็นงานและอาชีพ ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มากในทางภาคเหนือ สำหรับชุมชนที่มีการทอผ้าฝ้ายและทำการผลิตผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับผ้าฝ้ายซึ่งเป็นที่รู้จักกันมานาน ก็คือที่ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน อาชีพหลักของประชากรในตำบลส่วนใหญ่ คือ เกษตรกรรม ทำนาและทำสวน ส่วนอาชีพรอง คือ การทอผ้าฝ้ายและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือ ตำบลแม่แรงนั้น อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอป่าซาง ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านกองงาม หมู่ที่ 2 บ้านแม่แรง หมู่ที่ 3 บ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ 4 บ้านดอนตอง หมู่ที่ 5 บ้านหนองเงือก หมู่ที่ 6 บ้านสันกอดู่ หมู่ที่ 7 บ้านดอนหลวง หมู่ที่ 8 บ้านป่าเบาะ หมู่ที่ 9

บ้านดอนน้อย หมู่ที่ 10 บ้านป่าบุก หมู่ที่ 11 บ้านป่าดู่ จำนวนประชากรในเขตเทศบาลตำบลแม่แรง มีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 7,520 คน จำนวนครัวเรือน 2,491 หลังคาเรือน ทิศเหนือติดต่อกับตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง ทิศใต้ติดต่อกับตำบลท่าตุ้ม ตำบลมะกอก ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลป่าซาง ตำบลม่วงน้อย ทิศตะวันตกติดต่อกับ ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง

การวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะหมู่บ้านที่มีศักยภาพในการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือ และมีศักยภาพในการรวมกลุ่มของผู้ผลิตในระดับหนึ่งอยู่แล้ว ซึ่งได้แก่ กลุ่มผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 3/1 หมู่ 7 บ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน กลุ่มเริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2535 มีสมาชิกเริ่มแรกจำนวน 10 คน ในช่วงแรกของการก่อตั้งกลุ่ม จะเป็นการผลิตเพื่อใช้และจำหน่ายในท้องถิ่น ต่อมาได้รับการช่วยเหลือในด้านการผลิต การตลาด และได้รับการอบรมเทคนิคต่างๆ ในการทอผ้า จนกลุ่มเริ่มมีความเป็นปึกแผ่นมากขึ้น ปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มขึ้นมาก กลุ่มได้แบ่งการผลิตเป็นการตัดเย็บ แปรรูป ทอพรม ที่นอน กลุ่มปักผ้าและถักริมผ้า กลุ่มทอผ้าผืน กลุ่มทอผ้าทุกประเภท ปัญหาและความต้องการของกลุ่มที่พบ คือ ถึงแม้กลุ่มจะมีการรวมตัวกันมานาน แต่จากการดำเนินงานและการบริหารจัดการที่ผ่านมา กลุ่มยังประสบกับปัญหาหลายประการ เช่น มีเงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอ ไม่มีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่ตรงกับความต้องการของตลาด และกลุ่มต้องการแสวงหาตลาดใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เนื่องจากความนิยมความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปสภาพของสังคม ทั้งนี้ หากกลุ่มมีการหาคนรุ่นใหม่ แนวคิดใหม่ๆ มาช่วยในการบริหารจัดการงานของกลุ่ม และได้รับความร่วมมือร่วมใจจากสมาชิกช่วยกันบริหารจัดการกลุ่มและพัฒนากลุ่มให้สามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างเข้มแข็ง

จากปัญหาและความต้องการของกลุ่มข้างต้น จะเห็นว่า ถึงแม้จะมีการรวมกลุ่มของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวงมาเป็นนานแล้ว แต่การดำเนินงานของกลุ่มก็ยังประสบปัญหาและต้องการพัฒนากลุ่มให้เติบโตและเข้มแข็งมากขึ้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะทำการวิจัย การบริหารจัดการกลุ่มเพื่อพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผ้าฝ้ายทอมือที่ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ซึ่งหากกลุ่มได้รับองค์ความรู้ในด้านการบริหารจัดการเข้ามาช่วยในการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่ม และนำไปบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและทักษะฝีมือที่มี ก็จะเป็นการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้มากยิ่งขึ้นได้ และจะช่วยให้กลุ่มดำเนินชีวิตในชุมชนได้อย่างมีความสุข ส่งผลให้กลุ่มมีการพัฒนาเติบโตอย่างยั่งยืน

การวิจัยนี้ สอดรับกับยุทธศาสตร์การสร้างความเข็มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ โดยมุ่งเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชนด้วยการส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ ในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน

เกิดความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนที่เน้นการผลิต เพื่อการบริโภคอย่างพอเพียง นำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้สร้างสรรค์คุณค่าของสินค้า อีกทั้งยังสอดรับกับยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่ได้เน้นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนที่มีคุณธรรมนำความรู้ ส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และสามารถจัดการองค์ความรู้ ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้สมัยใหม่เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และสอดรับกับยุทธศาสตร์ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอันจะเป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ต่อไป และผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ยังสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานและการบริหารจัดการของกลุ่มผ้าฝ้ายทอมือ บ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

2. เพื่อพัฒนากระบวนการบริหารจัดการที่เหมาะกับกลุ่มผ้าฝ้ายทอมือ บ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

3. เพื่อพัฒนากลุ่มผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ให้สอดคล้องกับศักยภาพของกลุ่ม

ขอบเขตของโครงการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา ศึกษากระบวนการบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ (SWOT) เพื่อให้ทราบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การพัฒนาองค์การด้วยการจัดการความรู้ ภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่กลุ่ม อันมุ่งที่จะให้กลุ่มสามารถพึ่งพาตนเองได้

2. ขอบเขตพื้นที่วิจัย กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

3. ขอบเขตของช่วงเวลาที่วิจัย ธันวาคม 2552 – พฤศจิกายน 2553

4. ขอบเขตของประชากรผู้เกี่ยวข้องในการวิจัย สมาชิกของกลุ่มผู้ผลิตผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยในครั้งนี้ มีนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ ดังนี้

แนวคิดการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนร่วมกันในการจัดการ การควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรตลอดจนปัจจัยผลผลิตที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นทั้งวิธีการ และเป้าหมาย ซึ่งปัจจุบันแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา (Participation for Development) จึงได้รับการยอมรับ และใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติในงานพัฒนาอย่างกว้างขวาง กระบวนการของการมีส่วนร่วมนั้นไม่ได้กำหนดขึ้นโดยรัฐบาล แต่ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมอยู่ที่ประชาชนในชุมชนหรือท้องถิ่นเป็นผู้ริเริ่ม และเน้นการทำงานในรูปกลุ่ม หรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้ามาร่วมอย่างชัดเจน พลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญผลักดันให้งานต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย และกระบวนการพัฒนาจำเป็นต้องมีการรวมพลังในลักษณะเบญจภาคี (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2546 : 195)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) หมายถึง การวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชน สมาชิกของชุมชนและผู้วิจัยร่วมคิดวิเคราะห์สภาวการณ์ของปัญหา ศึกษาหาแนวทางการแก้ปัญหา ตลอดจนการดำเนินการแก้ปัญหาและการประเมินผล ตั้งแต่ระยะเริ่มต้นการวิจัย ระยะดำเนินการวิจัยจนสิ้นสุดการวิจัย โดยที่ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจตลอดกระบวนการวิจัย

การบริหารจัดการ หรือ การบริหาร หรือบางครั้งอาจเรียกว่า การจัดการ ถือเป็นคำ ๆ เดียวกัน หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น โดยการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล กระบวนการจัดการประกอบด้วยการวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม ดังนั้น ในการประกอบธุรกิจ หรืองานใด ๆ ก็ตาม ที่มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม หรือเป็นองค์กร ก็จะมีการจัดการเข้าไปทำให้งานประสบผลสำเร็จ บรรลุตามเป้าหมายขององค์การ

การจัดการความรู้ เป็นกระบวน เป็นเครื่องมือในการสร้าง แสวงหา รวบรวม แลกเปลี่ยน จัดเก็บ เผยแพร่ องค์ความรู้ ประสบการณ์ สติปัญญา และนำเอาไปใช้ประโยชน์ ซึ่งจะใช้เทคนิค วิธีการ หรือเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการจัดการองค์ความรู้เหล่านั้น องค์กร

ที่มีการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ จะมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ น่าเชื่อถือ ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงในการทำงานที่ผิดพลาด ล้มเหลว ก่อให้เกิดนวัตกรรม องค์กรสามารถปรับตัวในสถานการณ์ที่มีเปลี่ยนแปลง การใช้ความรู้ในสังคมความรู้ เป็นการทำงานเป็นทีม ซึ่งจะเป็นพลังที่มากกว่าทำงานของบุคคลคนเดียวที่มีความรู้เฉพาะของตน

ระยะเวลาการทำวิจัยและแผนการดำเนินโครงการวิจัย

ระยะเวลาในการทำวิจัย 12 เดือน เริ่มตั้งแต่ 16 ธันวาคม 2552 ถึง 15 ธันวาคม 2553

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. **ด้านความรู้** ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการจัดการของกลุ่มผู้ผลิตฝ้ายทอมือ ทราบถึงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มฝ้ายทอมือ รวมถึงองค์ความรู้ในการพัฒนาองค์การ เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของกลุ่ม ภายใต้แนวคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง

2. **ด้านการพัฒนา** สามารถเชื่อมโยงเอาองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการมาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อช่วยพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของกลุ่ม นอกจากนี้ ยังเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดการธุรกิจชุมชนให้กับกลุ่มผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง คณะผู้วิจัย องค์กรผู้สนับสนุนทุนในดำเนินงาน และสาธารณชนผู้สนใจทั่วไป

3. **ด้านผลผลิต** จะได้รูปแบบของการจัดการกลุ่มที่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็ง สามารถนำไปเผยแพร่ และสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ตลอดจนมีเอกสารและบทเรียนที่เป็นผลผลิตของโครงการในการติดตามประเมินผลโครงการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY